

PÄÄTTÄJIEN NÄKEMYKSIÄ LASTEN TURVALLISUUDESTA JA OSALLISUUDESTA

8/2024

“Yhteiskuntamme ei ole lapsen kokoinen”

Pelastakaa Lapset

PÄÄTTÄJIEN NÄKEMYKSIÄ LASTEN TURVALLISUUDESTA JA OSALLISUUDESTA

26.8.2024

Raportti asiantuntijoille ja päättäjille kohdennetun kyselyn vastauksista liittyen lasten turvattomuuteen sekä turvallisuuden ja osallisuuden edistämiseen.

Teksti Johanna Vinberg

Kuvat Satu Vasenius

Kuviot Janica Laimio

Kiitokset kaikille 127 lapselle, jotka olitte mukana Lapsilta opittua -hankkeen toiminnassa. Teidän viestinne ovat tärkeitä ja ne on viety asiantuntijoiden ja päätäjien käyttöön!

Kiitos myös kollegat, ”Pienten lasten osallisuuden asiantuntija verkosto” ja yhteistyökumppanit.

SISÄLLYSLUETTELO

”Yhteiskuntamme ei ole lapsen kokoinen.”	4
Kyselyn päätulokset	4
Johdanto	5
1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot	6
Lasten kokemusten huomiointi	7
2 Lasten turvattomuuden kokemusten huomiointi	7
2.1 Lasten kokemukset turvattomuudesta	8
2.2 Lasten turvattomuuden huomiointi	10
2.3 Lasten kokemusten ja näkemysten tavoittaminen	10
Turvallisuuden kokemuksen vahvistaminen	12
3 Lasten osallisuuden kehittäminen turvallisuuden kokemukseen liittyvissä toimissa ja päätöksenteossa	12
3.1 Mihin päättäjät ryhtyvät?	16
3.2 Kehittämissuhteet lasten turvallisuuden vahvistamiseksi	19
4 Yhteenveto	22
4.1 Jatkotoimet ja seuranta	23

”Yhteiskuntamme ei ole lapsen kokoinen.”

Pelastakaa Lasten lasten osallisuutta edistävässä Lapsilta opittua -hankkeessa toteutetaan lasten kanssa vaikuttamiskampanja ”Turvallisempi huomina lapsille” 2-8.9.2024. Kampanjaa varten kerättiin lapsilta kokemustietoa ja näkökulmia turvattomuuden kokemuksista, mutta myös ratkaisuehdotuksia turvallisuuden edistämiseksi. Kampanjan tavoitteena on saada lasten kokemukset ja toiveet esille sekä mukaan päätöksentekoon, jotta lasten turvallisuuden kokemusta voidaan vahvistaa.

Lasten tiedon lisäksi kampanjassa tuodaan esille päätäjien näkemyksiä lasten turvallisuudesta ja lasten näkökulmien ja osallisuuden huomioinnista päätöksenteossa. Päätäjille vietyjen lasten viestien lisäksi heiltä pyydettiin vastauksia lasten ratkaisuehdotuksiin. Päätäjien mielipiteitä kerättiin verkkokyselyn avulla, jonka tuloksia tässä koosteessa esitellään.

Kyselyn päätulokset

Asiantuntijat ja päättäjät toivat esille:

- Lasten osallisuuden on oltava systemaattista, lasten näkökulmat ja kokemukset tulee aina huomioida päätöksenteossa.
- Lasten osallisuuteen ja näkemysten keräämiseen on olemassa paljon välineitä, tietoa ja materiaaleja, mutta nämä eivät ole aktiivisessa ja systemaattisessa käytössä.
- Lasten turvallisuus on aikuisten vastuulla ja jokaisen aikuisen tulee tehdä parhaansa edistääkseen lasten turvan kokemusta arjessa, kouluissa, palveluissa ja päätöksenteossa.
- Lasten turvallisuuden edistäminen on mahdollista pieninkin teoin kaikessa yhteiskunnallisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Vaaditaan kuitenkin myös laajempaa keskustelua ja poliittista päätöksentekoa, jossa lapsen ääni on mukana, jotta lasten turvallisuutta voidaan vahvistaa

JOHDANTO

Lapsilta opittua -hankkeen vaikuttamiskampanjassa ”Turvallisempi huomina lapsille” toteutettiin kysely päättäjille ja asiantuntijoille. Kyselyn tarkoituksena oli viedä lasten viestejä ja kokemustietoa päättäjille ja asiantuntijoille ja saada heiltä vastauksia siihen, kuinka lasten näkemykset ja kokemukset turvattomuudesta ja turvallisuuden edistämisestä huomioidaan päätöksenteossa.

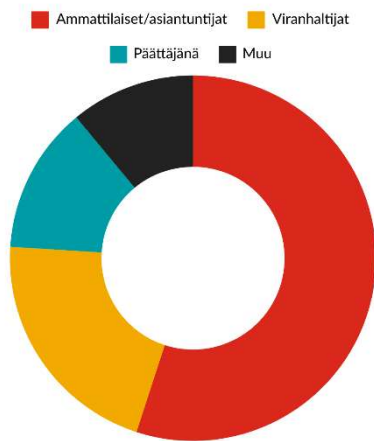
Kysely toteutettiin kesäkuun alussa 2024. Se suunnattiin kaikille päätöksenteon tasoille (kunta, hyvinvointialue, valtio) sekä myös asiantuntijoille ja viranhaltijoille, jotka tekevät työssään päätöksiä lasten turvallisuuteen ja turvallisuuden kokemukseen liittyen.

Kyselyssä oli yhteensä 12 kysymystä (liite 1). Taustatiedoista vastaajilta kysyttiin heidän maantieteellisestä sijoittumisestaan, toimialastaan, toimenkuvastaan sekä päätöksentekoon osallistumisesta. Kysymyksiin johdateltiin mm. Lapsilta opittua -hankkeessa kohdattujen lasten turvattomuuden kokemuksilla ja myös lasten esittämien ratkaisuehdotusten avulla. Vastaajia pyydettiin kertomaan heidän käyttämistään tavoista ja keinoista osallistaa lapsia ja tavoittaa lasten tietoa. Vastaajilta kysyttiin myös kehittämissuhteita turvallisuuden edistämiseksi ja lasten osallisuuden vahvistamiseksi.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään lasten vaikuttamiskampanjan aikana 2-8.9.2024 (#turvallisempilapsuus). Tulosraportti ja kuvallinen kooste kyselyn vastauksista lähetetään myös sähköpostilla kaikille päättäjille ja asiantuntijoille, joille myös itse kyselyä jaettiin. Kyselyn tuloksia voidaan hyödyntää myös myöhemmin Pelastakaa Lasten vaikuttamistyössä.

1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

Kuvio 1. Kyselyyn osallistuneiden tausta-asema.

Kyselyyn vastasi 26 henkilöä. Suurin osa vastaajista oli Pohjois-Pohjanmaalta (12) ja seuraavaksi eniten vastaajia oli Pohjois-Savosta (5).

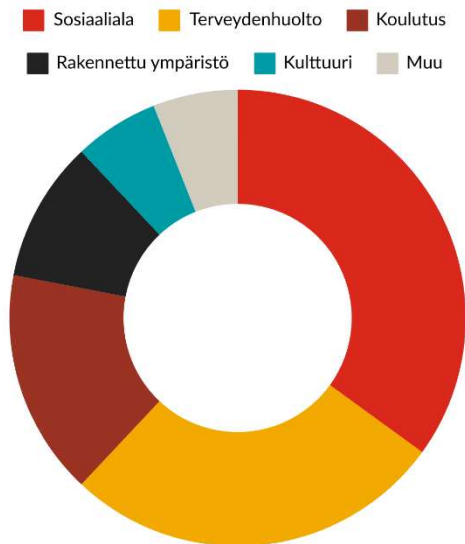
Vastaajista suurin osa ammattilaisia tai asiantuntijoita (16) ja viranhaltijoita (6) ja päätöksentekijöitä (4) oli vastaajissa vähemmän.

Osa vastanneista kertoi myös toimivansa näiden roolien lisäksi esihenkilönä tai esimerkiksi lapsille suunnatun toiminnan järjestäjänä.

Kuvio 2. Vastaajien osallistuminen päätöksentekoon

Vastaajista suurin osa kertoi 58 %, ettei toimi lainkaan päätöksenteossa. Kaksi vastaajaa kertoi olevansa mukana valtakunnallisessa päätöksenteossa (kansanedustajana) ja kolme vastaajaa kuntatason päätöksenteossa. Viranhaltijana päätöksentekoon osallistui kolme vastaajaa ja neljä vastaajaa toimi päätöksenteossa ammattilaisen tai asiantuntijan roolissa. Nämä vastaajien roolit saattoivat olla myös päällekkäisiä, sillä he pystyivät valikoimaan useamman vaihtoehdon. Vastausten tarkennuksista kävi ilmi, että viranhaltijoiden päätöksenteko koski teknistä toimialaa sekä valtion virastoja ja ammattilaisten puolestaan liittyi järjestötoimintaan. Hyvinvointialueen päättäjiä vastaajissa ei ollut lainkaan.

Kuvio 3. Vastaajien päätöksenteon toimiala.

Päätöksenteon toimialat kohdentuivat vastaajilla suurimmaksi osaksi sosiaali- ja terveysalaan liittyviin päätöksiin. Vastaajat tekivät kuitenkin myös koulutuksen, rakennetun ympäristön ja kulttuurin päätöksentekoon liittyviä päätöksiä, kuten alla olevasta kuvioista nähdään.

Kyselyn tulokset kertovat näiden vastaajien kokemuksia lasten osallisuudesta sekä turvallisuuden ja osallisuuden edistämisestä päätöksenteossa. Vastaajien määrä on pieni ja todennäköisesti myös valikoitunut niin, että vastaajat huomioivat aktiivisesti lasten osallisuutta ja turvallisuusnäkökulmia tai toimivat näissä aihepiireissä. Tästä kertoo myös se, että vastaajat olivat hyvin samanmielisiä siitä, että lapsilähtöisyydestä ja lasten osallisuudesta on vain hyötyä päätöksenteossa ja lasten turvallisuuden edistämässä. Kyselyn tuloksia ei voida yleistää koskemaan laajemmin lapsen osallisuutta ja turvallisuuden edistämistä päätöksenteossa, mutta tulokset kertovat tärkeitä laadullisia näkökulmia näiden vastaajien kokemuksista.

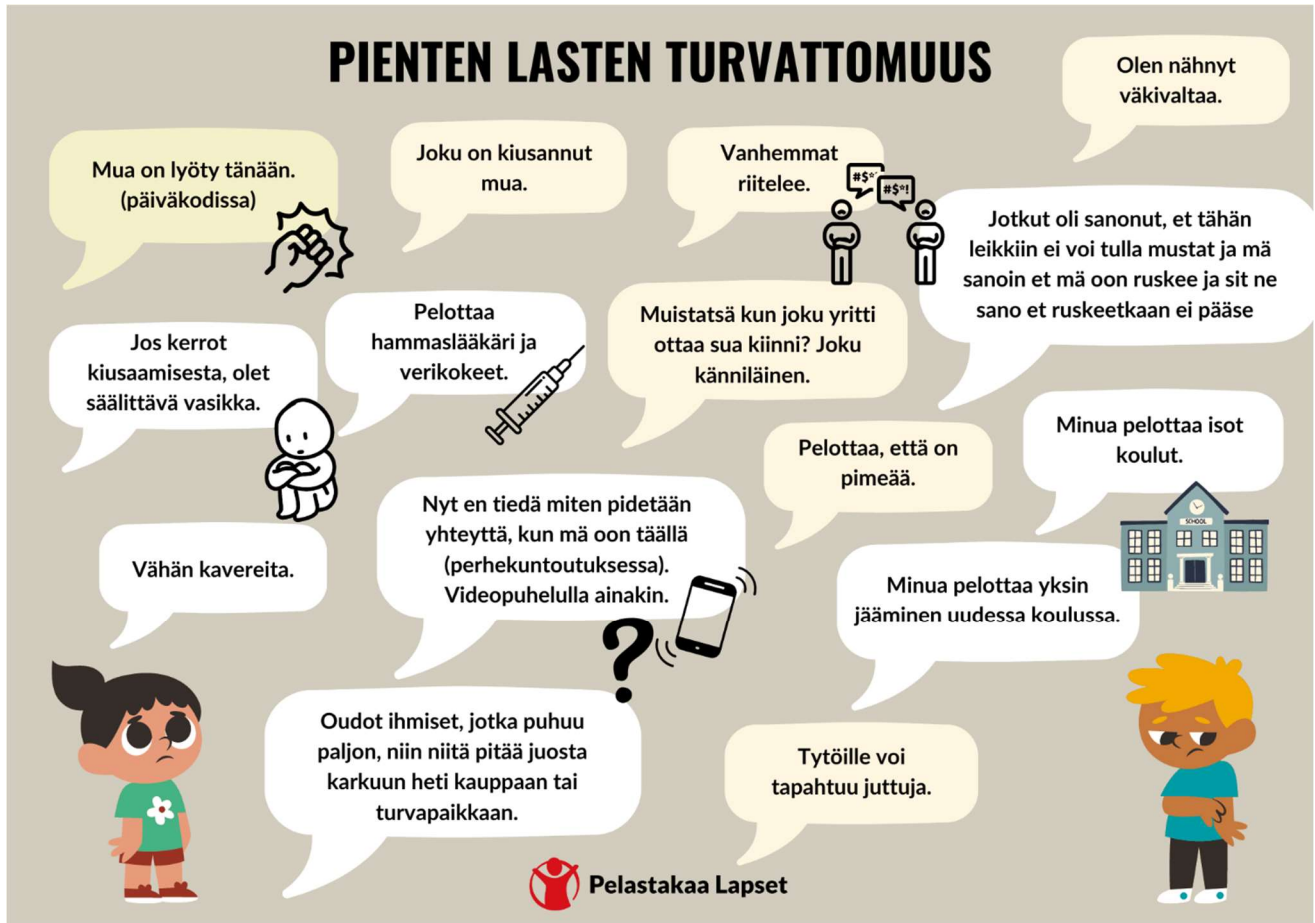
LASTEN KOKEMUSTEN HUOMIOINTI

2 Lasten turvattomuuden kokemusten huomiointi

Kyselyssä kartoitettiin, miten vastaajien tehtävissä huomioidaan lasten kokemuksia ja näkemyksiä toiminnassa ja päätöksenteossa erityisesti lasten kokemaan turvallisuuteen liittyen.

2.1 Lasten kokemukset turvattomuudesta

Kyselyssä esitettiin vastaajille Lapsilta opittua -hankkeessa tavattujen lasten kokemuksia ja näkemyksiä turvattomuudesta ja turvallisuudesta. Vastaajilta kysyttiin: ”**Mitä ajattelet lasten kertomista epäkohdista turvattomuuden kokemuksiin liittyen alla olevan kuvan pohjalta? Mitä uutta tietoa sait näistä lasten viesteistä?**”

Kuvan mukaiset lasten kokemukset nähtiin useassa vastauksessa tuttuina, niitä oli tullut vastaan mm. sosiaalityön ja koulun kontekstissa. Vastaajat kuvailivat lasten kokemusten olevan surullisen tavallisia, eikä mikään juuri yllättänyt heitä. He myös näkivät, että pelot sinällään eivät ole muuttuneet (esimerkiksi pimeä, oudot ja vieraat ihmiset), mutta vastaajilla oli käsitys, että pelot ovat lisääntyneet. Lasten hätää ja turvattomuutta ei vastaajien mukaan huomioida riittävästi lapsen näkökulmasta katsottuna.

“Lasten kokema turvattomuus on tosi surullista luettavaa.”

“Lasten viestit kuvastavat aitoa hätää ja huolta.”

“Ympäristössä on usein lasten kannalta pelottavia asioita, jotka voivat rajoittaa ulkona liikkumista itsenäisesti.”

“Kaikista peloista ja turvattomuuden tunnetta aiheuttavista asioista on kyettävä lasten kanssa puhumaan, eikä missään nimessä vähätellä mitään pelon aihetta esim. pimeän pelkoa, vaikka se meistä saattaisi tuntua pieneltä asialta.”

“Aikuiset eivät ymmärrä, millä tavoin lapset näkevät ja kokevat ympäröivän maailman. Toiset aikuiset vähättelevät, toiset liioittelevat lapsen kokemusta.”

Vastaajille lasten kokemuksista välittyivät myös rasismien ja syrjinnän kokemukset. Myös tyttöjen asema vaikutti heikentyneen, mikä sai erään vastaajan pohtimaan: *“Mikä tulevaisuudessa on naisen paikka? Tasa-arvokehitys on pysähtynyt, jopa taantunut.”*

Vastaajat kertoivat, että kouluympäristön turvattomuus ja yksinäisyyden kokemus huolestuttavat heitä lasten kokemuksissa. Sosiaalinen eristäytyminen, ulossulkeminen vertaisryhmästä ja yksinäisyys suuressa koulussa välittyivät lasten viesteistä ja myös vastaajien omasta kokemuksesta ja taustasta.

“En ole tullut ajatelleeksi kuinka isot koulut voivat pelottaa lapsia.”

“Isojen koulujen pelottavuus - muistuttaa siitä, kuinka lasten oma näkökulma voi unohtua, kun mietitään, millaisia rakenteellisia ratkaisuja tehdään.”

“Kiusaaminen kouluissa ei näytä vähentyneen, päinvastoin kiusaaminen on sosiaalisen median myötä helpottunut ja raaistunut. Aikuiset näyttävät mallia kiusaamisesta niin eduskunnan kyselytunnilla, viihdeohjelmissa kuin sosiaalisessa mediassa ja kotonakin, mikä on todella huolestuttavaa!”

Vastaajat toivat esille myös, että lasten kokemusten, pelkojen ja turvattomuuden ymmärtäminen vaatii aikuisilta aikaa ja erilaisia keinoja. He näkivät myös yhteiskunnan vaikuttavan vahvasti siihen, että lapset kokevat turvattomuutta. Vastaajien mukaan lasten näkökulmaa ja kokemuksia tulee kuunnella ja asioita tulee pyrkiä muuttamaan aktiivisesti.

“Yhteiskunta luo ja ylläpitää pelkoa, painetta ja stressiä aikuisten elämään, mikä heijastuu ja näkyy lasten hyvinvoinnissa.”

“Pieni ihminen, lapsi tai nuori, ei välttämättä helposti avaudu tai löydä sanoja turvattomuuden kokemukselle vaan se näkyy esimerkiksi käytöksessä.”

“Myös ääni heille, joilla ei ole vielä sanoja!”

“Jokainen epäkohta tulisi korjata ja kuunnella lasten kommentit tarkasti.”

2.2 Lasten turvattomuuden huomiointi

Kyselyssä esitettiin seuraava kysymys: ***"Miten tehtävissäsi ja/tai päätöksissä mielestäsi huomioidaan lasten turvattomuuden ja turvallisuuden kokemukset?"***

Vastaajat kertoivat monenlaisista tavoista huomioida lasten turvallisuutta arjessa. Useat toivat esille, että aikuisten on muistettava lasten rooli ja asema yhteiskunnassa ja se tarkoittaa käytännössä sitä, että aikuisten ovat aina vastuussa lasten suojelemisesta ja turvallisuuden tunteen varmistamisesta. Lasten suojeleminen ja lapsen näkökulman sekä kokemuksen ymmärtäminen on aikuisen tehtävä.

"Aikuisilla on vastuu lasten turvallisuudesta. Lapsen kokemusta ei saa vähätellä, ja aikuisen tulee ottaa vastuuta tilanteissa, sanoittaa tunteita lapselle ymmärrettävästi ja antaa vertaistukea."

"Lapsi on oikeasti lapsi ja aikuinen oikeasti aikuinen. Rohkeutta ottaa vastuuta ja puuttua."

"Yhteiskuntamme ei ole riittävästi "lapsen kokoinen."

Vastaajat näkivät myös vakavia merkkejä turvattomuuden lisääntymisestä yhteiskunnassa, mikä puolestaan heikentää merkittävästi lasten hyvinvointia.

"Tällä hetkellä koen, että yhteiskunnassamme on menossa hyvinvointivaltion alasajo, jonka vaikutukset iskevät kaikkein pahiten lapsiin."

"Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden suhteen olen huolissani eriarvoisuuden lisääntymisestä. Eriarvoisuus, lapsiperheköyhyyden lisääntyminen ja yhteiskunnan polarisoituminen tuovat lisää riskejä lasten turvallisuudelle ja oikeudelle hyvään elämään."

2.3 Lasten kokemusten ja näkemysten tavoittaminen

Kyselyssä pyrittiin saamaan selville, miten asiantuntijat ja päättäjät saavat tietoonsa lasten näkökulmia ja kokemuksia. Heiltä kysyttiin seuraavaa: ***Millaisia keinoja sinulla on käytössäsi selvittääksesi lasten kokemuksia ja näkemyksiä työtäsi/päätöksentekoa varten? Onko käytössä jokin hyvä toimintatapa lapsen kokemuksen tavoittamiseksi, josta haluaisit muiden tietävän?***

Lasten mielipiteen ja kokemuksen saavuttamiseksi, keräämiseksi ja ymmärtämiseksi vastaajat toivat esille useita erilaisia käytännön menetelmiä. He kertoivat esimerkiksi erilaisista asiakaskyselyistä, jotka tulee nimenomaan tehdä erikseen lapsille ja aikuisille, nimettöminä ja mahdollisimman helpoilla ja saavutettavilla tavoilla. Asiakkaille voi esimerkiksi antaa QR-koodin tapaamisen jälkeen, jonka

kautta on heti helppo vastata kyselyyn ja lapset voisivat vastata kyselyihin myös ääniviestillä tai puhumalla kirjoittamisen sijaan.

Vastaajat kertoivat myös spesifeistä menetelmistä, joita he hyödyntävät saadakseen lasten tietoa esille ja voidakseen toimia paremmin lasten kanssa esimerkiksi palveluissa ja koulussa. He kertoivat hyödyntävänsä mm. ”Erätaukokeskusteluja” ja ”Skidialogeja” lasten kokemuksen tavoittamiseksi eri aiheissa. Vastaajat kertoivat käyttävänsä myös valmiita keskustelu- ja kyselypohjia, mm. THL:n terveyskyselyjä saadakseen lapsilta tietoa heidän omista kokemuksistaan.

Vastaajat toivat esille myös, että lapsilta voi saada erittäin tärkeää tietoa kuulemalla ja osallistamalla heitä erillisissä suunnittelu- ja kehittämiskohteissa. Vastaajat kertoivat mm. lasten osallistumisesta piha- ja puistosuunnittelukohteiden työskentelyyn. Lisäksi tutkimuksista, asiantuntijoilta ja järjestöiltä saatava tieto nähtiin tärkeänä lapsen tiedon lähteenä, mitkä mahdollistivat lapsen kokemuksen tavoittamisen.

”Keräämme palautetta ja kehittämissuhteita lapsilta ja otamme heidät suunnitteluun mukaan. Käytämme tarjolla olevia selvityksiä ja tutkimuksia avuksi.”

Osallisuuden toteutuminen palveluissa vaatii vastaajien mukaan luottamuksellisen ja henkilökohtaisen suhteen luomista lapsiin. Lapsen kokemus ja näkemys saadaan esille turvallisissa ja tutuissa asiakassuhteissa. Työntekijällä tulee olla kiinnostusta juuri tämän lapsen tilanteeseen ja aikaa hyvän yhteyden luomiseen. Yksilölliset tapaamiset, kohtaamiset arjessa ja vaikeiden asioiden esiin ottaminen suorilla kysymyksillä oli vastaajien mukaan koettu hyväksi tavoiksi toimia. Tärkeintä on kuunnella lasta ja luoda luottamuksellinen keskusteluyhteys.

”Palaverissa on aina kyse lapsesta, ja siksi aikuisten tulee kohdata, kuunnella ja auttaa lasta ilmaisemaan rohkeasti toiveensa suhteen, ja kuunnella lasta hänen tuen suunnittelussa.”

”Paras on nuorten kanssa suorat kohtaamiset. Kun osaa olla mukana ja kuunnella, tietoa on saatavilla pilvin pimein.”

Vastaajien mukaan osallisuuden välineet ja menetelmät voisivat toimia myös yhteiskehittämisen pohjana. Esimerkiksi koulun tiloja, välituntialueita ja toimintaa voitaisiin kehittää vastaajien mukaan helposti yhdessä eri-ikäisten lasten kanssa hyödyntämällä erilaisia osallistavia menetelmiä.

Vastaajien mukaan lasten osallisuuden ja osallistamisen avulla saadaan tietoa myös lapsivaikutuksista. Vastaajat näkivät myös, että lapsilta saatavalla tiedolla ja heidän osallisuudellaan voitaisiin merkittävästi vaikuttaa päätöksenteon onnistumiseen. Lasten osallisuus tuottaa tärkeää tietoa, joka voi ohjata päätöksentekoa oikeisiin tavoitteisiin.

“Lasten ja nuorten kanssa osallisuustyöskentely on mielestäni tärkeä ja kiinteä osa kansallisia lapsia koskevia strategioita tehtäessä.”

Erityisesti vastaajat mainitsevat lapsivaikutusten arvioinnin ja osallistavan budjetin olevan tärkeitä keinoja saada lasten kokemukset osaksi päätöksentekoa. Mutta aivan ensimmäiseksi tulee vastaajien mukaan lisätä ylipäättään lasten osallisuutta ja ottaa lasten tieto vakavasti ja systemaattisesti mukaan päätöksentekoon.

“Lisää lasten osallisuutta ja samalla rohkeutta päättää lasten puolesta ja pitää kiinni päätöksistä. Yhteiskuntavastuu kunniaan!”

“On tärkeää kuunnella lapsia, että tartutaan oikeasti niihin asioihin, jotka ovat lapsille tärkeitä ja pystytään luomaan turvaa laajasti.”

TURVALLISUUDEN KOKEMUKSEN VAHVISTAMINEN

3 Lasten osallisuuden kehittäminen turvallisuuden kokemukseen liittyvissä toimissa ja päätöksenteossa

Kyselyyn vastanneita asiantuntijoita ja päättäjiä pyydettiin kertomaan, miten he itse voisivat jatkossa huomioida paremmin lasten turvallisuuden lapsilähtöisesti.

Heitä pyydettiin vastaamaan seuraavaan kysymykseen: **”Kerro meille jokin esimerkki, missä voisit seuraavaksi hyödyntää lasten näkökulmaa ja kokemustietoa lasten turvallisuuden kokemuksen vahvistamiseksi! Lapsilta opittua –hankkeessa tavatut lapset kertoivat epäkohtien lisäksi myös ratkaisuehdotuksia. Voit hyödyntää tapaamiemme lasten ratkaisuehdotuksia (kuva alapuolella) ja kertoa mihin lasten esittämään ratkaisuun voisit itse tarttua seuraavaksi?”**

Seuraavalla sivulla on kuva, joka esitettiin vastaajille kysymyksen yhteydessä.

Vastaajat toivat esille, että lapsen oikeuksien turvaaminen on tärkeää. He kertoivat useita esimerkkejä lasten esittämän kokemustiedon ja näkökulman pohjalta, kuinka ensisijaisesti tulee varmistaa lasten perusoikeudet ja ne tulee turvata kaikissa tilanteissa. Vastaajat näkivät, että lasten pitää aina saada apua, heitä tulee kuunnella ja päättäjien tulee ehkäistä kaikenlaista syrjintää ja puuttua myös taloudelliseen eriarvoisuuteen, mikä aiheuttaa myös turvattomuutta.

Vastaajat toivat tärkeänä esille myös perheiden ja vanhempien saaman tuen, joka tulisi olla ennalta ehkäisevää ja ennakoivaa, jotta lapsilla on mahdollisuus voida hyvin ja elää turvallisissa perheissä ja yhteisöissä. Vastaajat näkivät, että kaikilla aikuisilla on vastuu lasten turvallisuudesta ja tavallisten turvallisten ihmisten roolin pitäisi olla näkyvämpi yhteiskunnassa.

“Monet lasten vastauksista toivat mielestäni esille yhteisöllisyyden merkitystä. Meillä kaikilla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden ja yhteiskunnan eheyden edistämässä.”

“Pohjimmiltaan ihmiset haluavat toisilleen hyvää ajattelu. Jos et tiedä kenen puolella olet, ole heikomman puolella.”

Useat vastaajat toivat esille, että palveluissa tulee huomioida paremmin lasten näkökulma ja turvattomuuden kokemukset. Tätä lapsilähtöisyyttä voidaan toteuttaa palveluissa vastaajien mukaan monin tavoin esimerkiksi huomioimalla lapsen yksilöllistä tilannetta (esim. kielitaidon taso ja tulkin hyödyntäminen kohtaamisissa) ja tukemalla lapsen hyvinvointia (esim. vanhempien läsnäolo sairaalassa, henkilökohtaisen suhteen luominen, rauhallinen kohtaaminen). Useampi vastaaja ehdotti myös, että sosiaali- ja perhetyöntekijöitä voisi helposti tavata muualla kuin kotona ja toimistossa, mikä helpottaisi lasten turvan tunnetta ja aidon yhteyden syntymistä.

"Onko työntekijöillä aikaa ja mahdollisuutta kohdata pelkäävä lapsi neuvolassa tai hammashoidossa? Kuullaanko lasta ja hänen toiveitansa sosiaalihuollossa riittävästi?"

"Lasten osallisuudessa palvelujärjestelmässä on kehittämisen varaa."

Keinoja kehittää palveluja tai palvelujärjestelmää lapsilähtöisemmäksi on monenlaisia, mutta vastaajien mukaan tietoa keinoista ei ole riittävästi tai keinoja ei vain hyödynnetä arjen työskentelyssä. Vastaajat näkevätkin useita toimia, joita tulisi tehdä enemmän ja paremmin.

"Lapset joutuvat esimerkiksi lapsiuhritutkimuksen tai kouluterveyskyselyn valossa kohtaamaan aivan liian paljon kaltoinkohtelua ja väkivaltaa. Tämä näkyy lasten vastauksissa. Palvelujärjestelmän pitäisi pystyä tunnistamaan ja kohtaamaan nämä lapset, joille kaltoinkohtelun riskitekijöitä kasautuu."

"Lapsille ja nuorille tulisi kertoa tarkasti sairaalassa tapahtuvista asioista ja mietitään yhdessä mikä voisi juuri ko. lasta helpottaa selviämään toimenpiteistä"

"Sairaalaklovnit lievittävät monesti pelkoa ja ahdistusta sairaalassa oloon ja hoitotoimenpiteisiin liittyen."

Myös rakennettuun ympäristöön ja liikenteeseen nähtiin liittyvän tekijöitä, joilla voidaan helposti vahvistaa lasten turvallisuutta. Vastauksissa tuli esille, että lasten itsenäistä ja turvallista liikkumista tukee yleisesti turvallinen liikenne ja sääntöjen noudattaminen, joten suunnittelun ja ohjauksen tulee pyrkiä yleisen liikenneturvallisuuden edistämiseen. Lasten turvallisuutta liikenteessä voidaan parantaa myös monin konkreettisin teoin huomioimalla esimerkiksi näkyvyyttä ja valaistusta lasten näkökulmasta. Yhteisen ympäristön muokkaaminen lapsille sopivaksi edistää kaikkien ihmisten esteettömyyttä ja tilojen sekä julkisen liikenteen saavutettavuutta.

"Ympäristön suunnittelussa ja kunnossapidossa on tärkeää turvattomuuden tunnetta aiheuttavien tekijöiden välttäminen ja poistaminen."

“Tulisiko esimerkiksi tilaratkaisujen päätökset tehdä ensisijaisesti lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä huomioiden?”

“Pyrimme tekemään omasta toiminnastamme mahdollisimman saavutettavaa ja turvallista.”

Myös turvalliset tilat nähtiin tärkeinä tekijöinä lasten turvallisuuden kokemuksen vahvistamisessa. Kaupunki- ja joukkoliikenteen suunnittelussa lasten näkökulma voitaisiin huomioida paremmin ja kartoittaa yhdessä lasten kanssa turvattomia tiloja ja tilanteita ja etsiä ratkaisuja niihin.

“Teen omasta puolestani työtä sen puolesta, että jatkossakin bussi, metro ja ratikat koetaan turvallisiksi lapsille.”

“Turvalliset kadut -hankkeessa, jota THL toteuttaa voisi hyödyntää lasten näkökulmaa ja kokemustietoa siitä mitkä asiat omassa lähiympäristössä lisäävät turvallisuutta ja olisivat näin ehkäisemässä nuorten katu- ja jengiväkivaltaa.”

Myös turvallisten aikuisten lisääminen lasten arkeen mm. varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä nähtiin tärkeänä, eli henkilöstöresursseja kaivattiin lisää. Esimerkiksi pikkukoululaisten aamu- ja iltapäivähoidon suhteen tuli useampia kehittämissuhteita mm. aamu- ja iltapäivähoidon kestosta ja sisällöstä, maksuttomuudesta ja laajentamisesta myös 4. luokkalaisiin lapsiin. Myös kuraattorien palveluihin toivottiin lisää resursseja ja uusia toimintoja, esimerkiksi kuraattorin ohjaamaa ryhmätoimintaa koululaisille. Nämä toimet olisivat konkreettisia toimenpiteitä, jotka edistäisivät lasten turvallisuuden tunnetta suoraan heidän arjessaan luomalla turvaa yksinäisiin aamu- ja iltapäiviin ja luomalla turvallisia yhteisöjä kouluun. Näillä keinoilla voitaisiin myös vahvistaa lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä ehkäistä kiusaamista ja syrjintää vastaajien mukaan.

“Lasten saatavilla, kuulolla olevien aikuisten lisääminen kouluissa, varhaiskasvatuksessa ja kesäisin leikkipuistoissa.”

Lasten ohjaaminen ja opettaminen, erityisesti lasten turvataitojen vahvistaminen nähtiinkin tärkeänä keinona lisätä turvallisuuden kokemusta ja lasten näkökulman huomiointia. Vastaajat mainitsivat erilaisia turvattomuuteen ja turvallisuuteen sekä osallisuuteen liittyviä materiaaleja, joita he hyödyntävät lasten kanssa (esim. netissä saatavilla olevia turvataitomateriaaleja; ”Sua varten somessa” ja ”Lasso-reppu” materiaalit).

“Käydään läpi, miten toimia, jos jokin tilanne, henkilö pelottaa tai käyttäytyy sopimattomasti / oudosti.”

Lasten näkökulman huomiointi lasten opettamisessa ja ohjaamisessa nähtiin aikuisten velvollisuutena. Aikuisten on osattava puuttua esim. lasten väliseen ja lasten kohtaamaan kiusaamiseen ja syrjintään.

“Aikuiset voivat vahvistaa lasten turvallisuutta luomalla turvallista arkea.”

3.1 Mihin päättäjät ryhtyvät?

Kyselyssä kysyttiin, mitä vastaajat voisivat itse tehdä ja mihin toimeen he tarttuisivat seuraavaksi. Vastaajat kertoivat voivansa omassa työssään tai päätöksenteossaan vahvistaa erityisesti osaamista lasten osallisuudesta ja lasten kokemuksen huomioinnista (71 %).

Moni myös kertoi, että voisi kartoittaa lasten kokemuksia turvattomuudesta ja turvallisuudesta (33 %), nämä vastaukset painottuivat erityisesti rakennetun ympäristön tarkasteluun.

Myös lasten viestien vieminen eteenpäin päätöksentekijöille oli monella mielessä (25 %) ja vastaajat aikoivat ottaa asian esille mm. kirjoituksen tai kirjallisen kysymyksen muodossa (21 %).

Muutama vastaaja kertoi myös, että voisi tehdä selvityspyynnön viranhaltijoille lapsen kokemuksen huomioinnin tärkeydestä ja voisi esittää asiaa myös omalle puolueryhmälleen edistettäväksi.

Seuraavilla sivuilla esitetään vastaajien toimia lasten turvallisuuden edistämiseksi kyselyn vastausten pohjalta.

Kuvio 4. Vastaajien tulevat toimet turvallisuuden edistämiseksi.

Vahvistan tiimini / organisaationi/ omaa osaamista lasten turvallisuuden kokemuksen huomioinnista.

71%

33%

Kartoitan lasten kokemuksia turvattomuudesta ja turvallisuudesta. Tarkennus: liikenteestä koulun läheltä, itsenäinen liikkuminen, kadut ja puistot

Vien uutta tietoa lasten esittämistä epäkohdista ja ratkaisuehdotuksista eteenpäin viranhaltijoille/ päätöksentekoon.

25%

21%

Teen kirjoituksen/kannanoton/kirjallisen kysymyksen lasten turvallisuuden edistämiseksi.

Teen aloitteen hyvinvointialueelle/valtuustoon lasten turvallisuuskokemuksen huomioimisesta.

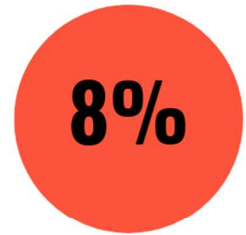
13%

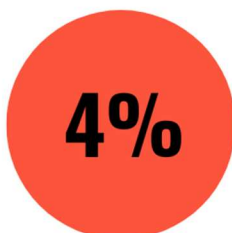
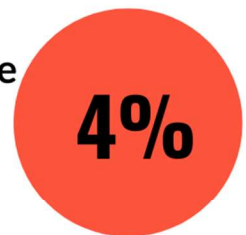
Teen/teetän kyselyn lasten mielipiteen hyödyntämisestä organisaatiossani / päätöksenteossa.

Esitän kysymyksen / teen selvityspyynnön viranhaltijoille lasten näkemyksen ja lapsilähtöisyyden huomioinnista.

Teen jotain muuta, tarkennus: "teen mielipidekirjoituksen" ja "vien asiaa kuntapäätäjille, selvitän lasten kokemusta oppimisen tuen toteutumisesta ja sen liittymisestä kouluahdistukseen".

Esitän kysymyksen / teen selvityspyynnön viranhaltijoille lasten turvallisuuskokemuksen huomioinnista.

Teen omalle puolueryhmälleni ehdotuksen / esityksen lasten turvallisuuden edistämisestä.

Näistä vastauksista voi päätellä, että lasten kokemustieto koetaan tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Lisäksi ymmärrys lasten kokemuksen hyödyntämisestä on vielä riittämätön, sillä moni toivoi vahvistusta lasten tiedon hyödyntämiseen ja osaamisen kartuttamiseen. Lasten tiedon ja osallisuuden hyödyntäminen nähtiin kuitenkin tärkeänä, sillä viestiä haluttiin viedä eteenpäin viranhaltijoille ja päätöksentekoon ja osa oli valmis myös edistämään näitä myös henkilökohtaisesti mm. kirjoittamalla mielipidekirjoituksen tai tekemällä selvityksen, jonka esittää kuntapäätäjille.

3.2 Kehittämisehdotukset lasten turvallisuuden vahvistamiseksi

Kyselyn lopuksi pyydettiin vielä asiantuntijoita ja päättäjiä arvioimaan, miten lasten turvattomuuden ja turvallisuuden kokemusta voitaisiin huomioida paremmin.

Vastaajat näkivät, että lapsen kokemuksen huomiointi on nostettava esille ja lasten osallisuutta on lisättävä. Useat vastaajat korostivat, että nimenomaan lasten kuuntelemisen ja osallistamisen tulisi olla systemaattista, jatkuvaa ja lasten tiedon tulisi päätyä päätöksentekoon ja toimintaan saakka. Lasten ääni tulisi saada mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vastaajat näkivät, että osallisuus jo sinällään tuo turvaa lapsille, mutta osallisuuden tapoja, toimia ja jatkuvuutta tulee vahvistaa. He myös vastasivat, että liian harvoin lasten kokemuksia ja näkemyksiä hyödynnetään riittävästi toiminnassa ja päätöksenteossa.

"Annetaan lapsille tilaan kertoa omista kokemuksista"

"Ollaan kiinnostuneita siitä, mitä lapsi kertoo."

"Uskotaan lapsen kertoma ja puututaan tilanteeseen tarvittaessa."

Vastaajien mielestä tarvitaan myös enemmän ja parempaa yhteistyötä eri toimijoiden ja toimialojen välille, jotta voidaan edustuksellisten kuulemisten lisäksi saada ruohonjuuritason tietoa lapsilta.

"Paikallistasolla pitäisi olla jaettu visio siitä, miten turvaa luodaan. Esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden ja paikallisjärjestöjen pitäisi yhdessä pystyä luomaan turvallisia paikkoja lapsille ja nuorille."

Tärkeimpänä ajatuksena vastaajilla oli, että ymmärrystä lasten tilanteesta ja kokemuksesta tulisi vahvistaa.

”Rakenteita ja prosesseja voidaan aina kehittää, mutta jos syvä ymmärrys puuttuu tai on heikkoa, ei nekään auta.”

Vastaajien näkökulmasta erityisesti palveluja tulisi kehittää lapsilähtöisiksi. Lasten tulee saada riittävästi ja ennakoivasti tietoa palveluprosesseista ja toimenpiteistä. Lapset tulisi ottaa mukaan prosesseihin ja toimenpiteisiin; esimerkiksi lapsi voisi itse pidellä toista korvalamppua kädessään toimenpiteen ajan ja se tuo hänelle turvaa.

Lasten kohtaamiseen tulee järjestää riittävästi aikaa ja tähän tarvitaan riittävät henkilöstöresurssit. Vastaajat korostavat, että työntekijöiden pysyvyyteen ja ammattitaitoon tulee panostaa, sillä tutut ja osaavat työntekijät mahdollistavat luottamuksellisen suhteen kehittymisen. Myös palvelujen saatavuudella ja sijainnilla on merkitystä, sillä myös lapsille se luo turvaa, kun tietää, että palveluihin pääsee tarvittaessa helposti.

”Lapsille tulisi puhua selkeästi eri tilanteissa kaikenlaisista asioista esim. sijoituksessa ollessaan.”

”Lapset pääsisivät helposti ja suoraan, ilman välikäsiä ja jatkuvaa palvelutarpeiden arviointeja, esittämään huoliaan tutuille työntekijöille, jotka eivät vaihtuisi koko ajan, se loisi luottamukselliset suhteet, jolloin myös vaikeista asioista puhuminen olisi helpompaa niin lapselle kuin työntekijällekin.”

”Ripoteltuna erilleen ja sosiaali- ja terveystalvet eivät kohtaa toisiaan.”

Vastaajat näkivät myös vanhempien ja perheiden saaman tuen tärkeänä tekijänä turvallisuuden vahvistamisessa. Perheitä tulisi myös ohjata ja kannustaa yhteiseen aikaan ja yhteiseen tekemiseen ilman stressaavia häiriötekijöitä, kuten älylaitteita. Aikuisten ja lasten yhteinen toiminta luo turvaa lapselle ja mahdollistaa lapsille myös turvallisen vertaisympäristön, jossa aikuiset puuttuvat kiusaamiseen ja syrjintään. Vastaajat näkivät perheiden tukemisen tärkeänä, jolla olisi merkittäviä positiivisia ja turvallisuutta edistäviä vaikutuksia.

”Yhteisen ajan lisääminen, jolloin lasten turvattomuus vähenee ja niin vanhempien kuin lasten hyvinvointi lisääntyy.”

Vastaajat toivat kuitenkin esille, että mitkään yksittäiset toimenpiteet, mallit tai kehittäminen sinällään eivät edistä lasten turvallisuutta, mikäli turvattomuuden kokemukseen ei puututa yhteiskunnallisella ja laajemmalla tasolla. Tarvitaan yleistä huomiota ja keskustelua lasten turvattomuudesta sekä turvallisuuden edistämisestä. Vastaajat näkivät, että on lisättävä tiedotusta, koulutusta ja ymmärrystä

lapsen turvallisuuden kokemuksen vahvistamiseen. Lasten arjessa tulee olla turvallisia aikuisia, joilla on keinoja toimia haastavissa ja vaarallisissa tilanteissa.

"Välittävät aikuiset luovat turvallisuuden tunnetta."

"Yhteiskunnalliset toimet ihmisten aidon hyvinvoinnin lisäämiseksi vaativat nykytilanteen monipuolista, kriittistä tarkastelua. Miten työelämän vaatimukset, ympäristön stressitekijät, sosiaalisen median luoma paine, median ylläpitämä pelon ilmapiiri yms. vaikuttaa aikuisten ja lasten terveyteen ja hyvinvointiin ja miten näihin tekijöihin aiotaan vaikuttaa?"

"Kyllä kaikki lähtee yhteiskunnan tasolta ja tällä hetkellä ollaan menty kauas tasapainoisesta ja turvallisesta hyvinvointiyhteiskunnasta, jossa jokainen saa olla sellainen kuin on."

"Julkinen keskustelu siitä, ettei kenestäkään saa puhua ikävästi, eikä ihmisryhmiä saa jakaa, leimata tai mustamaalata."

Lisäksi vastaajat näkivät, että lapsilähtöisyyden ja lasten kokemusten huomioinnin tulee olla kiinteä osa päätöksentekoa eikä valtion tason päätöksillä saa heikentää lasten ja perheiden asemaa ja hyvinvointia.

"On nähtävissä, että meidän tulee tehdä sopimuksia, ei vain lapsistrategia ohjelmia, vaan sopimuksia, jotka lupaavat puuttua näihin. Meillä on huoltosuhde 4 aikuista/ yhtä lasta kohden, jossain on vika, että lapset kokevat turvattomuutta."

"Kansanedustajana teen parhaani, että heikossa asemassa olevien perheiden asemaa heikentäviä päätöksiä ei tehtäisi."

Päätöksentekoon ja lasten osallisuuteen liittyen oli vastaajilla monia huomioita. Vastaajien mukaan olisi tärkeää saada lasten tieto päätöksenteon pohjaksi ja tueksi. Vastaajien mukaan liian usein lasten kokemukset ja näkemykset sekä lapsivaikutukset sivuutetaan päätöksenteossa.

"Tuetaan lasten vaikutusmahdollisuuksia ja sitä, että heidän äänensä kuuluisi päätöksenteossa."

"Otetaan suunnitteluun ja päätöksentekoon mukaan ammattilaisia, jotka kohtaavat lapsia työssään ja kuulevat heidän ajatuksiaan turvattomuutta tuovista asioista elämässä ja asuinympäristössä. Sieltä saataisiin arvokasta tietoa päätöksentekoon."

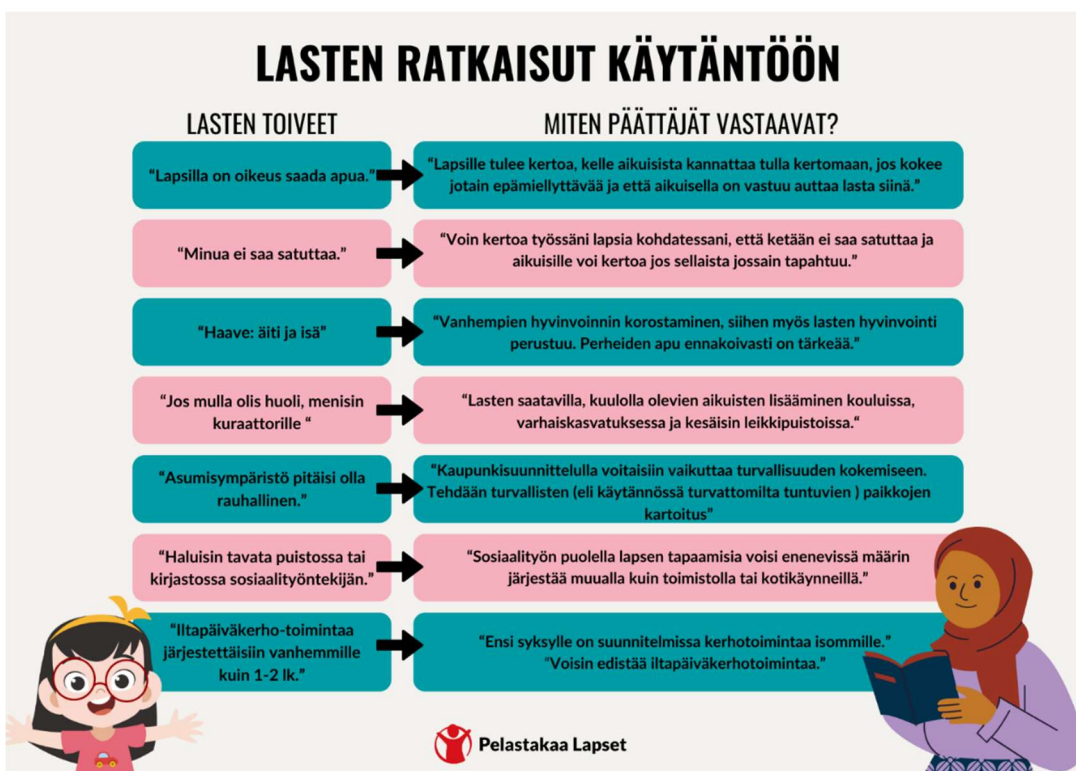
"Lasten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset olisi syytä tuoda näkyväksi jo strategioihin ja selkeästi perustaa toimenpiteet näiden kokemusten mukaisesti."

"Kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tulisi muistaa lapsivaikutusten arviointi. Tämä tuntuu välillä unohtuvan päättäjiltä."

4 Yhteenveto

Yhteenvetona kyselyn tuloksista voidaan sanoa, että asiantuntijoilla ja päättäjillä on paljon tietoa ja kokemusta lasten arjesta ja lasten tiedon tavoittamisesta. Keinoja lasten osallisuuden vahvistamiseen on, samoin lasten turvallisuuden kokemuksen edistämiseen löytyy menetelmiä, malleja ja tapoja toimia.

Seuraavassa kuvassa esitetään päättäjien vastauksia lasten esittämiin toiveisiin. Tämä kuva kertoo, kuinka yksinkertaisin ja selkein tavoin voidaan yhteiskunnassa huomioida lasten näkökulmat ja kokemukset ja mukauttaa palveluja ja toimintoja lapsilähtöisiksi. Lapsilähtöinen päätöksenteko voi olla sekä isoja taloudellisia resursseja koskevaa, mutta myös asenteisiin ja työtapoihin liittyvää, kuten siinä, että aikuiset, asiantuntijat ja päättäjät huolehtivat lasten turvallisuuden ja osallisuuden kokemuksesta.

Kyselyn perusteella asiantuntijat ja päättäjät ottavat myös mielellään vastaan lasten näkemyksiä ja kokemuksia ja kertovat itse hyötyvänsä näistä työssään ja päätöksenteossa. Lasten osallisuus myös ymmärretään laajasti lapsen hyvinvointia edistäväksi ja tärkeäksi toimeksi.

Usein kuitenkin edelleen saatu lasten tieto on ajoittaista, kapea-alaista tai se pohjautuu vain edustukselliseen tietoon tai tiettyyn projektiin. Asiantuntijat ja päättäjät korostivat, että lapsen osallisuuden ja kokemuksen huomiointin tulee olla jatkuvaa ja systemaattista ja osallisuusmahdollisuuksien riittävän saavutettavia, jotta jokaisen lapsen äänen on mahdollista tulla kuulluksi.

Lapsen oikeudet takaavat lapsille turvallisen lapsuuden, mutta kyselyyn vastanneiden mukaan päätöksenteossa liian vähän kiinnitetään huomiota siihen, että turvallisuus on aikuisten vastuulla, kaikilla toimialueilla ja kaikissa tilanteissa. Ja erityisesti lapsen näkökulman huomiointi turvallisuuteen liittyvissä tekijöissä jää liian vähälle huomiolle. Parantamisen varaa on paljonkin, mutta myös ymmärrystä, halua ja intoa vahvistaa lapsen turvallisuutta ja osallisuutta löytyy!

4.1 Jatkotoimet ja seuranta

Kyselyn vastauksista tehty raportti ja kuvallinen kooste toimitetaan päättäjille ja asiantuntijoille sähköpostitse. Näitä vastaanottajia on noin 150 henkilöä. Lisäksi tiedot julkaistaan ”Turvallisempi huominen lapsille” -kampanjan verkkosivuilla ja niitä hyödynnetään myös kampanjaviikolla 2-8.9.2024 Pelastakaa Lasten some-kanavissa #turvallisempilapsuus.

Kyselyn tulosten tavoitteena on herättää asiantuntijat ja päättäjät huomioimaan lasten näkemykset ja kokemukset turvattomuudesta. Lasten viestejä on viety päättäjille niin kyselyssä kuin vaikuttamiskampanjan julkaisuissa ja kirjoituksissa. Tavoitteena on, että päättäjät ja asiantuntijat ottaisivat käyttöönsä lasten esittämiä ratkaisuja ja hyödyntäisivät lasten ideoita omassa työssään tai päätöksenteossään.

Vuoden 2024 lopussa seuraamme päättäjien työskentelyä ja pyydämme heitä myös kertomaan meille, miten näitä asioita saadaan eteenpäin. Teemme myös kampanjan jälkeen koosteen lasten kanssa työstetystä vaikuttamiskampanjasta sekä päättäjien vastauksista ja toimista. Näitä täydennetään verkkosivuille <https://www.pelastakaalapset.fi/kampanjat/turvallisempi-huominen-lapsille/> syksyn 2024 aikana.